

8280

A
~~Handwritten title~~
8280

Połączone Biblioteki WFIS UW, IFiS PAN i PTF

U.8280

3900828000000

JANINA ETTINGER

STRAJKI I LOKAUTY
A RYNEK PRACY W POLSCE
W LATACH 1923—1929

LES GRÈVES ET LOCK-OUTS
ET LE MARCHÉ DU TRAVAIL EN POLOGNE
AU COURS DES ANNÉES 1923—1929

WARSZAWA 1930 VARSOVIE

NAKŁADEM GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
PUBLICATION DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

121778

8280

ODBITKA ZE „STATYSTYKI PRACY“, WYDAWANEJ PRZEZ GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, R. 1930, ROCZNIK IX, ZESZYT 3.

TIRÉ DE LA „STATISTIQUE DU TRAVAIL“, PUBLIÉE PAR L'OFFICE CENTRAL DE STATI-
STIQUE DE LA RÉPUBL. POLONAISE 1930. ANNÉE IX, FASC. 3.

H- 121778

SKŁAD GŁÓWNY, EKSPEDYCJA I SPRZEDAŻ W GŁÓWNYM URZĘDZIE STATYSTYCZNYM,
AL. JEROZOLIMSKIE 32, TEL. 10-93.

DÉPÔT GENERAL, EXPÉDITION ET VENTE À L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE,
AL. JEROZOLIMSKIE 32, TEL. 10-93.

JANINA ETTINGER.

Strajki i lokauty a rynek pracy w Polsce w latach 1923—1929.

Pierwszym zagadnieniem, które się nasuwa przy analizie zatargów pracy w Polsce w latach objętych dochodzeniami Głównego Urzędu Statystycznego, jest kwestja znaczenia zatargów pracy jako ciężaru dla gospodarstwa narodowego. Miarą tego ciężaru jest stosunek liczby strajkujących i zlokautowanych do ogólnej liczby zatrudnionych pracą najemną w Polsce, względnie stosunek dni straconych na skutek zatargów do przepracowanych robotniko-dniówek w tym samym okresie. Z powodu braku odpowiednich danych statystycznych można było określić ten ciężar tylko w przybliżeniu, dając jedynie najogólniejsze oświetlenie cyfrowe zagadnienia. Odnośne obliczenia należało z konieczności ograniczyć do lat 1923—1929, ponieważ dane o zatargach pracy w latach 1921—1922 nie obejmują jeszcze całego obszaru Państwa Polskiego (brak danych z województw wschodnich i ze Śląska Górnego).

Jako podstawę obliczeń, dokonanych celem ustalenia liczby zatrudnionych pracą najemną w Polsce, przyjęto liczbę ubezpieczonych w Kasach Chorych, ponieważ liczba ta pozwala ustalić największy dający się ująć statystycznie stan liczebny sił pracowniczych w Polsce. Ubezpieczeniu w Kasach Chorych podlegają bowiem zarówno robotnicy zatrudnieni w górnictwie, hutnictwie i przemyśle, jak i pracownicy umysłowi wszelkich kategorii; natomiast nie wchodzi w skład członków Kas Chorych jedynie robotnicy rolni w b. zaborze rosyjskim i częściowo w Małopolsce, oraz wszyscy etatowi (pracujący na mocy nominacji) pracownicy państwowi.

Liczba ubezpieczonych w Kasach Chorych wynosiła przeciętnie w 1926 r. — 1 944 000, w 1927 r. — 2 190 000, w 1928 r. — 2 483 000, w 1929 r. — 2 632 000. Liczby ubezpieczonych za poprzednie

lata dotyczą okresu organizowania Kas Chorych i wobec tego nie dają prawdziwego obrazu stanu zatrudnienia w tym czasie.

Dla osiągnięcia analogicznych liczb za lata dawniejsze t. j. 1923—1925 należało więc uciec się do metody szacunkowej, a mianowicie do wprowadzenia teoretycznej liczby ubezpieczonych na podstawie cyfr o stanie zatrudnienia.

Stan zatrudnienia w przemyśle przetwórczym obliczono na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego o liczbie robotników zatrudnionych w zakładach przemysłowych od I do VII kategorii świadectw przemysłowych włącznie, oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczących liczby robotników w zakładach przemysłowych, zatrudniających więcej niż 20 robotników; dla lat 1923—1924, wobec braku odnośnych danych w Głównym Urzędzie Statystycznym, posługiwano się danymi orientacyjnymi Min. Przemysłu i Handlu. Stan zatrudnienia w górnictwie i hutnictwie określono na podstawie danych autentycznych, ogłaszanych w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego. Stan zatrudnienia w elektrowniach, wodociągach, fabrykach amunicji, wytwórniach wojskowych, oraz w warsztatach kolejowych został obliczony dla lat 1925—1929 na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, dla lat zaś 1923—1924 zapomocą interpolacji. Do osiągniętych w ten sposób liczb, obejmujących stan zatrudnienia personelu robotniczego, dodano jeszcze liczby, dotyczące stanu zatrudnienia personelu administracyjnego i niższego technicznego w przemyśle i w hutnictwie, uzyskane również zapomocą interpolacji na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego o stanie zatrudnienia w zakładach przemysłowych od I—VII kategorii oraz w zakładach hutniczych (tabl. 1).

Tabl. 1. Stan zatrudnienia w górnictwie, hutnictwie i przemyśle w Polsce
Emploi de la main-d'oeuvre dans les mines, la métallurgie et l'industrie en Pologne

Przeciętne roczne w tysiącach — *Moyennes annuelles en milliers*

Rok <i>Année</i>	Ogółem <i>Total</i>	Górnictwo i hutnictwo <i>Mines et métallurgis</i>	Przemysł przetwórczy <i>Industrie</i>	Elektrownie, wo- dociągi, fabr. amu- nicji i wytwórnie wojskowe <i>Usines électriques, distribution d'eau, fabr. de munition, ateliers de fournis- tures pour l'armée</i>	Warsztaty kolejowe <i>Ateliers de chemins de fer</i>	Personel admin. itechn. w hutn. i przemyśle przetwórczym <i>Personnel d'administration et technique dans la métallurgie et dans l'industrie</i>
1923	924,6	324,1	480,3	28,9	35,3	56,0
1924	863,6	280,9	460,4	29,1	38,6	54,6
1925	838,3	201,7	514,2	29,0	36,0	57,4
1926	789,7	188,4	485,1	27,5	33,3	55,4
1927	925,8	202,0	597,4	29,5	36,0	60,9
1928	1 037,6	207,1	695,9	31,8	38,3	64,5
1929	1 038,7	218,6	686,2	30,6	39,1	64,2

Liczby otrzymane tą drogą są znacznie niższe od przyjętych przez nas liczb ubezpieczonych w Kasach Chorych (tabl. 2), które osiągnęliśmy przez potrącenie od ogółu ubezpieczonych liczby robotników rolnych, podlegających ubezpieczeniu¹ (1717 tysięcy ubezpieczonych w 1926 r. wobec 790 tysięcy; 1 963 tysiące ubezpieczonych w 1927 r. wobec 926 tysięcy; 2 256 tysięcy ubezpieczonych w 1928 r. wobec 1 038 tysięcy i 2 405 tysięcy ubezpieczonych wobec 1 039 tysięcy). Fakt ten tłumaczy się tem, że: 1) statystyką Głównego Urzędu Statystycznego objęte są jedynie zakłady przemysłowe I—VII kategorii; 2) z pośród pracowników umysłowych uwzględniona została przez nas jedynie grupa pracowników administracyjnych i technicznych zatrudnionych w zakładach przemysłowych i hutniczych. Ponieważ jednak liczby po-

dane w tabl. 1 zawierają dane o rozwoju zatrudnienia w latach 1923—1929 we wszystkich zasadniczych dziedzinach produkcji, można przeto przyjąć, że odzwierciedlają one rzeczywisty przebieg stanu zatrudnienia w Polsce. Wychodząc z tego założenia, można było dla lat 1923—1925 obliczyć teoretyczny szereg odpowiadający liczbie ubezpieczonych w Kasach Chorych w latach 1926—1929. Do liczb ujętych w tym szeregu dodano jeszcze liczby robotników rolnych, oraz liczby zatrudnionych w kolejnictwie i w służbie pocztowo-telegraficznej, ustalone na podstawie preliminarzy budżetowych odnośnych ministerstw. W ten sposób otrzymano największy, dający się ująć statystycznie stan liczebny ogółu sił zatrudnionych w zakładach pracy w Polsce (tabl. 2).

Tabl. 2. Największy, dający się ująć statystycznie, stan liczebny ogółu sił, zatrudnionych w zakładach pracy w Polsce

Nombre maximal des personnes occupées dans les établissements de travail en Pologne, susceptible d'être relevé statistiquement

Przeciętne roczne w tysiącach — *Moyennes annuelles en milliers*

R o k <i>A n n é e</i>	Ogółem <i>Total</i>	Ubezpieczeni w Kasach Chorych (bez robotników rolnych) <i>Nombre des personnes assurées aux Caisses-maladies (sans ouvriers agricoles)</i>	Robotnicy rolni <i>Ouvriers agricoles</i>	Personel etatowy kolei, poczt i telegrafu <i>Personnel de chemins de fer, de postes et de télégraphes</i>
1923	2 638	2 034	409	195
1924	2 522	1 900	409	213
1925	2 458	1 844	409	205
1926	2 324	1 717	409	198
1927	2 569	1 963	409	197
1928	2 865	2 256	409	200
1929	3 020	2 405	409	206

Stosunek liczby strajkujących i zlokautowanych do największego, dającego się ująć statystycznie, stanu liczebnego zatrudnionych nazywać będziemy z a s i ę i e m zatargów pracy, stosunek zaś dni

straconych do ogólnej liczby przepracowanych dniówek (otrzymanej przez pomnożenie liczby zatrudnionych przez 300 dni pracy w roku) — w a g ą zatargów pracy.

¹ Liczbę robotników rolnych (408 679) przyjęto za niezmienną dla całego okresu 1923—1929 r. według obliczeń Inspekcji Pracy (*Inspekcja Pracy w 1927 roku* — wyd. Min. Pracy i Opieki Społ., Warszawa 1929). Podział robotników rolnych w b. dzielnicy austriackiej na podlegających i niepodlegających ubezpieczeniu w Kasach Chorych przeprowadzono metodą szacunkową na podstawie rozkładu gospodarstw wiejskich w tej dzielnicy według wielkości powierzchni gruntów ornych (dane spisu ludności z 1921 r.).

Tabl. 3. Zasiąg i waga zatargów pracy w Polsce
Etendue et gravité des conflits du travail en Pologne

Rok <i>Année</i>	Stan liczebny sił zatrudnionych w zakładach pracy w tysią- cach <i>Emploi de la main d'oeuvre dans les établis- sements de tra- vail en milliers</i>	Teoretyczna liczba przepra- cowanych dniów- wek w tysiącach <i>Nombre théo- rique des jour- nées de travail effectuées en milliers</i>	Liczba strajku- jących i zlokau- towanych w ty- siącach <i>Nombre des gr- vistas et des lock- outs en milliers</i>	Liczba straco- nych dni robo- czych w tysią- cach <i>Nombre des jour- nées de travail perdues en mil- liers</i>	Zasiąg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlokautowanych do liczby zatrud- nionych) <i>Etendue des con- flits du travail (%) des journées de travail perdues par rapport au total des person- nes occupées)</i>	Waga zatargów pracy (stosunek dni straconych do teoret. liczby przepracowa- nych dniówwek) <i>Gravité des con- flits du travail (%) des journées de travail per- dues par rapport au nombre théo- rique des jour- nées effectuées)</i>
1923	2 638	791 400	849	6 382	32,2 ^o / _o	8,1 ^o / _o
1924	2 522	756 600	582	7 137	23,1 ^o / _o	9,4 ^o / _o
1925	2 458	737 400	150	1 322	6,1 ^o / _o	1,8 ^o / _o
1926	2 324	697 200	145	1 423	6,2 ^o / _o	2,0 ^o / _o
1927	2 569	770 700	236	2 483	9,2 ^o / _o	3,2 ^o / _o
1928	2 865	859 500	354	2 788	12,4 ^o / _o	3,2 ^o / _o
1929	3 020	906 000	218 ^a	1 042 ^a	7,2 ^o / _o	1,2 ^o / _o
Przeciętne — <i>Moyennes</i>						
1923/1928	2 563	768 800	386	3 589	15,1 ^o / _o	4,7 ^o / _o
1923/1929	2 628	788 400	362	3 225	13,8 ^o / _o	4,1 ^o / _o

^a Dane tymczasowe — ^a *Données provisoires.*

Z tabl. 3 widać, że największy zasiąg oraz waga zatargów pracy przypada na lata 1923 i 1924, w r. 1925 ulega gwałtownemu zmniejszeniu, poczem w latach 1926—1928 powoli zwiększa się, nie osiągając jednak w r. 1928 nawet w przybliżeniu cyfr z lat 1923—1924. Przebieg zatargów pracy w latach 1925—1929 odpowiada w zupełności tendencji, która często występuje w ruchach strajkowych, a mianowicie tendencji wzrostu natężenia ruchu strajkowego w miarę polepszania się konjunktury (kryzys 1925 r. i dobra konjunktura w latach 1926—1928), oraz spadku w okresach depresji¹ (1929 r.). Lokauty, których kształtowanie się powinno zasadniczo wykazywać odwrotne tendencje niż kształtowanie się strajków, występują w Polsce tylko sporadycznie i wobec tego nie mają istotnego wpływu na ogólny obraz przebiegu zatargów pracy.

Wpływ innych czynników na przebieg i natężenie walk strajkowych, działających obok konjunktury, lub wbrew konjunkturze, występuje w Polsce jaskrawo w 1923 i 1924 r. W 1923 r. bodaj większy, aniżeli konjunktura inflacyjna, wpływ na niebywałe tempo ruchu strajkowego wywierała konieczność nadążenia za spadkiem waluty i osiągnięcia ciągłych podwyżek płac nominalnych, bez których (zwłaszcza w drugiej połowie roku) realna wartość zarobków stawała się znikomą wielkością. Znacznego natężenia zatargów pracy w r. 1924 nie można wręcz traktować jako wyrazu konjunktury, a to ze względu na nieco odrębny charakter tego okresu. Mianowicie już w lutym 1924 r. zakończyła się konjunktura spadającej waluty i rozpoczął się okres likwidacji sposobów regulowania warunków płacy, stosowanych w czasie inflacji: zaniechanie stosowania przez pracodawców ruchomej skali

¹ Zależność zatargów pracy od wahań konjunktury gospodarczej jest często poruszana w pracach, poświęconych zatargom pracy w różnych krajach. Jednak można się spotkać z wielu zastrzeżeniami, kwestionującymi bezwzględna ścisłość tej teorii. Tak naprz. M. Biermer w *Wörterbuch der Volkswirtschaft* (Jena, 1911) pisze: „zwykle mówi się, że strajki przeważają przy polepszającej się konjunkturze, lokauty zaś przy pogarszającej się. Zdanie to jest tylko bardzo warunkowo słuszne i ma zastosowanie w każdym razie jedynie do zatargów o płace. Jeżeli się nie chce zrezygnować z jakiejś ogólnej reguły, to można najwyżej powiedzieć, że zatargi pracy wzmagają się w okresach, w których produkcja podlega największej nieregularności, silnym wahaniom, oraz dużym zmianom konjunkturalnym”. Conrad w pracy *Streiks und Aussperrungen im Jahre 1924* (Reichsarbeitsblatt, Berlin 1926, Nr. 14) pisze co następuje: „W czasach przedwojennych uważano za rzecz ogólnie stwierdzoną, że zatargi pracy pozostają w ścisłej zależności od wzrostu lub spadku konjunktury gospodarczej, że mianowicie przy dobrej konjunkturze zatargi pracy wzmagają się, przy złej zaś ulegają zmniejszeniu. Zwracano już niejednokrotnie uwagę na to, że zasada ta w czasach powojennych nie ma zastosowania, a w każdym razie może być stosowana tylko z wielkimi zastrzeżeniami. Pewne wyjaśnienie w tym względzie daje nam, stwierdzona w międzyczasie, niezgodność przebiegu konjunktury z przebiegiem stanu zatrudnienia. Wskazuje to na konieczność szukania zależności zatargów pracy od przebiegu stanu zatrudnienia. Jednak nawet takie porównanie wykazuje pewne odchylenia, które mogą być wytłumaczone tylko szczególnymi warunkami danego okresu.”

płać jeszcze przed momentem stabilizacji cen (aczkolwiek już po ustabilizowaniu waluty) automatycznie prowadziło do znacznej redukcji realnej wartości zarobków, wywołując masowe wystąpienia w obronie poziomu zarobków oraz, osiągniętych poprzednio w umowach, gwarancji dostosowywania płac do kosztów utrzymania.

W tabl. 3 zwraca uwagę fakt, że zasięg zatargów pracy wzrasta w latach 1926—1928 znacznie silniej niż waga tych zatargów, co znajduje również wytłumaczenie w wyżej wzmiankowanej tendencji

ruchów strajkowych. W okresie polepszającej się stopniowo konjunktury zwiększa się zasięg strajków, strajki te jednak mogą być łatwiej wygrane i tem samem są mniej długotrwałe, co wpływa na względnie słabszy wzrost ich wagi.

W celu zorientowania się w znaczeniu liczb, które scharakteryzowaliśmy w tabl. 3 natężenie zatargów pracy w Polsce, konieczne jest porównanie z analogicznymi liczbami, uzyskanymi dla innych państw.

Tabl. 4. Zasięg i waga zatargów pracy w Anglii i w Niemczech
Etendue et gravité des conflits du travail en Angleterre et en Allemagne

R o k A n n é e	Liczba ubezpieczonych w tys. a Nombre des assurés en milliers a	Teoretyczna liczba przepracowanych dniówek w tys. Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers	Liczba strajkujących i zlockautowanych w tys. Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers	Liczba straconych dni roboczych w tys. Nombre des journées de travail perdues en milliers	Zasięg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlockaut. do liczb ubezpiecz.) Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des assurés)	Waga zatargów pracy (stosunek straconych dni do teoret. liczby przepracow. dniówek.) Gravité des conflits du travail (% des journées de travail perdues par rapport au nombre théorique des journées effectuées).
Anglja — Angleterre						
1923	11 000 ^b	3 300 000 ^b	405	10 672	3,7%	3,2%
1924	11 000 ^b	3 300 000 ^b	613	8 424	5,6%	2,6%
1925	11 000 ^b	3 300 000 ^b	441	7 952	4,0%	2,4%
1926	10 980	3 294 000	2 734	162 233	24,9%	49,3%
1927	11 233	3 369 900	108	1 174	1,0%	0,3%
1928	10 902	3 270 600	124	1 388	1,1%	0,4%
1929	11 100	3 330 000	492	8 283	4,4%	2,5%
Przeciętne — Moyennes						
1923/1928	11 019	3 305 750	737	31 974	6,7%	9,7%
1923/1929	11 031	3 309 214	702	28 589	6,4%	8,6%
Niemcy — Allemagne						
1923	19 999	5 999 700	2 098	15 172	10,5%	2,5%
1924	19 122	5 736 600	1 634	36 360	8,5%	6,3%
1925	20 175	6 052 500	758	17 114	3,8%	2,8%
1926	20 287	6 086 100	99	1 325	0,5%	0,2%
1927	21 210	6 363 000	494	6 044	2,3%	0,9%
1928	22 020	6 606 000	723	20 288	3,3%	3,1%
Przeciętna — Moyenne						
1923/1928	20 469	7 246 200	968	16 050	4,7%	2,2%

a Dla Anglii: liczba ubezpieczonych od bezrobocia, od której potrącono liczbę całkowicie bezrobotnych; dla Niemiec: liczba ubezpieczonych od choroby.

b Liczby szacunkowe.

a Pour l'Angleterre — le nombre des assurés contre le chômage, déduction faite du nombre des chômeurs complets; pour l'Allemagne — le nombre des assurés contre la maladie.

b Chiffres estimatifs.

W tabl. 4 podajemy obliczenia, dotyczące zasięgu i wagi zatargów pracy w Anglii i w Niemczech, zastrzegając, że obliczenia te mogą dać jedynie ogólną charakterystykę zagadnienia, nie mogą zaś służyć do ścisłych porównań, ponieważ oparte są na danych niejednorodnych. Mianowicie dla Anglii za podstawę do obliczeń przyjęto liczbę ubezpieczonych na wypadek bezrobocia, od której potra-

cono liczbę całkowicie bezrobotnych, dla Niemiec zaś — przyjęto za podstawę liczbę członków Kas Chorych¹.

Jak wynika z tabl. 4, stosunek liczby strajkujących i zlockautowanych do ogółu zatrudnionych jest w Polsce naogół znacznie wyższy niż w Anglii i Niemczech (z wyjątkiem Anglii w r. 1926 z powodu strajku w górnictwie węglowym), natomiast

¹ W Anglii nie podlegają ubezpieczeniu od bezrobocia jedynie robotnicy rolni i pracownicy zarabiający powyżej 250 £ rocznie; w Niemczech nie należą do Kas Chorych jedynie urzędnicy zarabiający powyżej 3600 mk. rocznie oraz pracownicy państwowi i komunalni.

stosunek dni straconych na skutek zatargów do przepracowanych dniówek wykazuje mniejsze różnice. O ile więc będziemy rozpatrywali wagę zatargów pracy, czyli stosunek dni straconych do przepracowanych dniówek, to możemy stwierdzić, że waga tych zatargów w Polsce w porównaniu z Niemcami jest w latach 1923—1928 przeszło dwukrotnie wyższa (4,7⁰/₀₀ wobec 2,2⁰/₀₀). W porównaniu z Anglią waga ta dla lat 1927—1929 jest również przeszło dwukrotnie wyższa (2,5⁰/₀₀ wobec 1,1⁰/₀₀), dla lat zaś 1923—1929 jest wprawdzie o połowę mniejsza (4,1⁰/₀₀ w Polsce wobec 8,6⁰/₀₀ w Anglii), lecz stosunek ten jest wywołany wyłącznie strajkiem węglowym w 1926 r., gdyż o ile pominiemy r. 1926, to przeciętna waga zatargów pracy w Anglii dla lat 1923—1925 i 1927—1929 wynosi zaledwie

1,9⁰/₀₀ (wobec 4,4⁰/₀₀ stanowiących przeciętną wagę zatargów w Polsce w tym samym okresie)¹.

Na większe natężenie ruchu strajkowego w Polsce wpływa zapewne przede wszystkim niski naogół poziom płac w Polsce, który zmusza do podejmowania walk o lepsze warunki bytu.

Znacznie wyższe różnice pomiędzy Polską a Anglią i Niemcami, wykazane w odsetkach strajkujących i zlokautowanych, czyli w zasięgu zatargów pracy, tłumaczyć się mogą różnicami w sprawności organizacyjnej i spoistości związków zawodowych w Polsce, Anglii i Niemczech: przy dobrej organizacji związków w Anglii i Niemczech wywierają one duży wpływ na prowadzenie akcji strajkowych i mają większą możność polubownego regulowania zatargów, aniżeli związki zawodowe w Polsce.

Tabl. 5. Ciężar bezrobocia w Polsce ^a
Gravité du chômage en Pologne ^a

Rok <i>Année</i>	Teoretyczna liczba przepracowanych dniówek w tysiącach <i>Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers</i>	Przeciętna liczba bezrobotnych zarejestrowanych w P. U. P. P. w tysiącach <i>Nombre moyen des chômeurs enregistrés aux bureaux de placement officiel en milliers</i>	Teoretyczna liczba straconych na skutek bezrobocia dniówek w tysiącach <i>Nombre théorique des journées de travail perdues par suite du chômage en milliers</i>	Ciężar bezrobocia (stosunek straconych dniówek do liczby przepracowanych dniówek) <i>Gravité du chômage (% des journées de travail perdues par rapport au nombre des journées effectuées)</i>
1923	791 400	59 ^b	17 700	2,2 ⁰ / ₀₀
1924	756 600	97 ^b	29 100	3,8 ⁰ / ₀₀
1925	737 400	150	45 000	6,1 ⁰ / ₀₀
1926	697 200	236	70 800	10,2 ⁰ / ₀₀
1927	770 700	166	49 800	6,5 ⁰ / ₀₀
1928	859 500	129	38 700	4,5 ⁰ / ₀₀
1929	906 000	129	38 700	4,3 ⁰ / ₀₀
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/1929	788 400	138	41 400	5,3 ⁰ / ₀₀

^a Obliczenie dotyczy całkowicie bezrobotnych. ^b Liczby szacunkowe.

^a Les calculs se rapportent seulement aux chômeurs complets. ^b Chiffres estimatifs.

Dając ogólną charakterystykę ciężaru, który stanowią dla naszego gospodarstwa narodowego zatargi pracy, nie możemy pominąć próby porównania zasięgu i wagi zatargów pracy z ciężarem, którym są w gospodarstwie narodowym Polski bezrobotni. Jak widać z tabl. 3, w okresie 1923—1929 ciężar zatargów pracy, wyrażony stosunkiem straconych na skutek zatargów pracy dni roboczych do teoretycznej liczby przepracowanych dniówek, stanowi średnio 0,4%, ciężar zaś całkowitego bezrobocia (tabl. 5), wyrażony stosunkiem liczby straconych na skutek bezrobocia dniówek do tejże podstawy, wynosi przeciętnie dla lat 1923/1929 — 5,3%. (Obecny stan statystyki rynku pracy nie pozwala na obliczenie ciężaru, który stanowi dla gospodarstwa narodowego częściowe bezrobocie).

Wpływ stanu rynku pracy w Polsce w poszczególnych okresach na kształtowaniu się ruchu strajkowego wyraźnie występuje przy porównaniu liczb względnych, charakteryzujących przebieg zatrudnienia i przebieg bezrobocia z liczbami względnymi, dotyczącymi przebiegu strajków w latach 1923/1929. Porównanie wskaźników stanu zatrudnienia z wskaźnikami liczby strajkujących (tabl. 6 i wykres I) wykazuje zależność natężenia ruchu strajkowego od stanu zatrudnienia, mianowicie lata, w których wskaźnik stanu zatrudnienia wzrasta, wykazują zarazem wzrost liczby strajkujących i odwrotnie, aczkolwiek przebieg linii stanu zatrudnienia jest bez porównania łagodniejszy niż linii strajkujących.

¹ W obliczeniach natężenia zatargów pracy w Anglii posługiwano się dla lat 1923—1925, wobec braku odpowiednich danych, szacunkową liczbą całkowicie bezrobotnych.

Tabl. 6. Przebieg stanu zatrudnienia w górnictwie, hutnictwie i przemyśle oraz przebieg strajków w Polsce
Le cours de l'emploi de la main-d'oeuvre dans les mines, dans la métallurgie et dans l'industrie^a, ainsi que le cours des grèves en Pologne

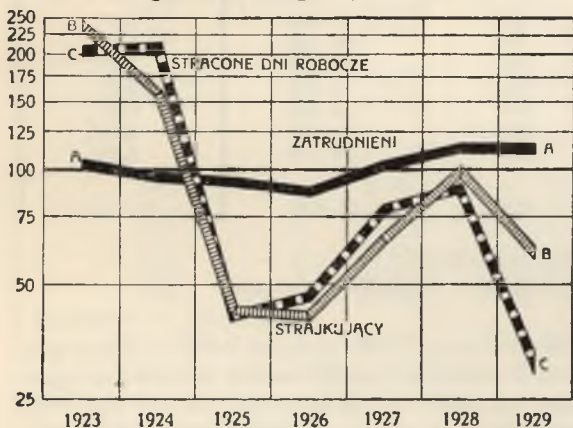
Rok <i>Année</i>	Wskaźniki — Indices (1923—1929 r. = 100)		
	liczby zatrudnionych <i>du nombre des ouvriers occupés</i>	liczby strajkujących <i>du nombre des grévistes</i>	liczby straconych dni roboczych <i>du nombre des journées de travail perdues</i>
1923	102	238	204
1924	95	158	209
1925	92	42	41
1926	87	41	46
1927	102	66	79
1928	114	99	89
1929	114	60	31

^a Obacz tabl. I. ^a V. tabl. I.

Porównanie wskaźników liczby bezrobotnych, zarejestrowanych w Państwowych Urzędach Pośrednictwa Pracy ze wskaźnikami liczby strajkujących (tabl. 7 i wykres II) daje nam obraz odwrotnej zależności: w okresach wzrostu bezrobocia maleje liczba strajkujących, w okresach spadku bez-

Wykres I. Wskaźniki stanu zatrudnienia i ruchu strajkowego w Polsce (1923—1929=100)

Diagramme I. Indices de l'emploi de la main-d'oeuvre et des grèves en Pologne (1923—1929=100)

Przechodząc do określenia zasięgu i wagi zatargów pracy w poszczególnych przemysłach, należy na wstępie zaznaczyć, że dla dokonania odpowiednich obliczeń posługiwano się dla okresu lipiec 1925 — grudzień 1927 danymi Głównego Urzędu Statystycznego o stanie zatrudnienia w zakładach przemysłowych od I do VII kategorii świadectw przemysłowych włącznie, dla okresu zaś 1923 r.—pierwsza połowa 1925 r. oraz 1928—1929 stan zatrudnienia obliczono metodą interpolacji na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 1925—1927 oraz danych orientacyjnych Min. Przem. i Handlu. Dla górnictwa i hutnictwa posługiwano się dla całego okresu 1923—1929 danymi o stanie zatrudnienia, opracowywanymi

Tabl. 7. Przebieg bezrobocia^a i strajków w Polsce
Le cours du chômage^a et des grèves en Pologne

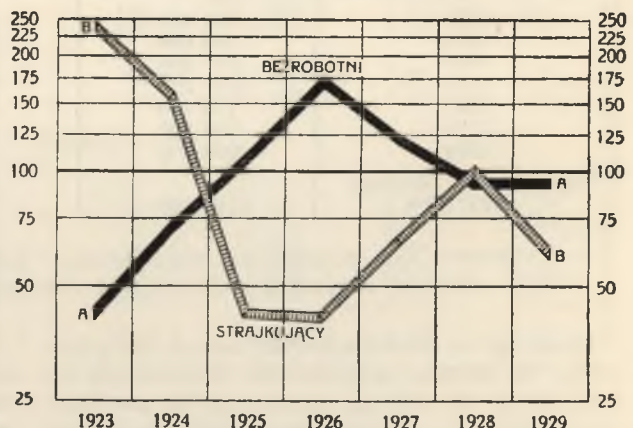
Rok <i>Année</i>	Wskaźniki — Indices (1923—1929 = 100)	
	liczby bezrobotnych zarejestrowanych w P. U. P. P. <i>du nombre des chômeurs enregistrés</i>	liczby strajkujących <i>du nombre des grévistes</i>
1923	42	238
1924	70	158
1925	108	42
1926	170	41
1927	120	66
1928	93	99
1929	93	60

^a Obacz tabl. 5. ^a V. tabl. 5.

robocia liczba strajkujących wzrasta; przyczem kulminacyjny punkt wzrostu bezrobocia w 1926 r. zbiega się z najniższą liczbą strajkujących, a kulminacyjny punkt wzrostu liczby strajkujących w 1923 r. odpowiada najniższej liczbie bezrobotnych.

Wykres II. Wskaźniki bezrobocia i ruchu strajkowego w Polsce (1923—1929=100)

Diagramme II. Indices du chômage et des grèves en Pologne (1923—1929=100)

przez Depart. Górnictwo-Hutniczy Min. Przemysłu i Handlu.

W ten sposób ustalając zasięg i wagę zatargów pracy w poszczególnych gałęziach przemysłu, posługiwano się będziemy liczbami względnymi, które nie są współmierne z liczbami, wyprowadzonymi przez nas dla ustalenia ogólnego natężenia zatargów pracy w Polsce (tabl. 3); te ostatnie zostały bowiem oparte na znacznie wyższych cyfrach, charakteryzujących największy, dający się ująć statystycznie, stan liczebny ogółu sił, zatrudnionych w zakładach pracy w Polsce, wyprowadzony na podstawie liczby ubezpieczonych w Kasach Chorych, w obliczeniach zaś natężenia zatargów w poszczególnych przemysłach stosowanie tej me-

tody było niemożliwe, gdyż statystyka Kas Chorych nie zawiera podziału na gałęzie przemysłu.

Przed rozpatrzeniem natężenia zatargów pracy według gałęzi przemysłu, należy zastrzec, że wyniki obliczeń zasięgu i wagi zatargów pracy w poszczególnych przemysłach nie są zupełnie współmierne. Statystyka stanu zatrudnienia w zakładach przemysłowych od I do VII kategorii świadectw przemysłowych włącznie pomija naogół zakłady, zatrudniające mniej niż 5 robotników (chyba że zakłady te posiadają silnik), statystyka zaś strajków i lokautów uwzględnia wszyst-

kie zatargi bez względu na wielkość zakładu. Wobec tego obliczenia natężenia zatargów pracy w tych gałęziach przemysłu, w których przeważają zakłady drobniejsze, a zwłaszcza w tych, w których skład wchodzi drobne zakłady o charakterze rzemieślniczym (np. w przem. spożywczym, odzieżowym, garbarskim) są z konieczności mniej ściśle, niż w tych przemysłach, w których przeważają wielkie zakłady.

Przeciętnie najwyższe natężenie zatargów pracy, w latach 1923—1929, zarówno co do ich zasięgu, jak i wagi, wykazują przemysły: włókienniczy, odzieżowy i budowlany (tabl. 8).

Tabl. 8. Zasięg i waga zatargów pracy w górnictwie, hutnictwie i poszczególnych gałęziach przemysłu w Polsce
Etendue et gravité des conflits du travail dans les mines, la métallurgie et dans les différ. branches d'industrie en Pologne

R o k A n n é e	Liczba zatrudnionych w tys. <i>Nombre des personnes occupées en milliers</i>	Teoretyczna liczba przepracowanych dniówek w tys. <i>Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers</i>	Liczba strajkujących i zlokautowanych w tys. ^a <i>Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers a</i>	Liczba straconych dni roboczych w tys. ^a <i>Nombre des journées de travail perdues en milliers a</i>	Zasięg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlokaut. do liczby zatrudnionych) <i>Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des personnes occupées)</i>	Waga zatargów pracy (stosunek dni straconych do liczby przepracowanych dniówek) <i>Gravité des conflits du travail (% des journées de travail perdues par rapport au nombre des journées effectuées)</i>
O g ó ł e m — Total						
1923	870,2	261 060	775,6	5 635,9	89,1%	21,6%
1924	806,3	241 890	560,1	6 999,3	69,5%	28,9%
1925	749,1	224 730	129,7	1 068,0	17,3%	4,8%
1926	730,3	219 090	133,0	1 344,6	18,2%	6,1%
1927	898,6	269 580	228,4	2 454,3	25,4%	9,1%
1928	1 035,8	310 740	346,1	2 746,6	33,4%	8,8%
1929	1 064,0	319 200	205,4	971,3	19,3%	3,0%
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/29	879,2	263 756	339,8	3 031,4	38,6%	11,5%
G ó r n i c t w o — Mines						
1923	253,3	75 990	119,5	883,3	47,2%	11,6%
1924	220,3	66 090	135,7	1 052,2	61,6%	15,9%
1925	154,1	46 230	23,1	77,6	15,0%	1,7%
1926	142,1	42 630	20,0	52,0	14,1%	1,2%
1927	146,1	43 830	13,0	26,3	8,9%	0,6%
1928	144,2	43 260	45,1	85,0	31,3%	2,0%
1929	154,3	46 290	19,6	49,9	12,7%	1,1%
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/29	173,5	52 046	53,7	318,0	31,0%	6,1%
H u t n i c t w o — Métallurgie						
1923	70,8	21 240	6,7	27,9	9,5%	1,3%
1924	60,4	18 120	3,9	26,4	6,5%	1,5%
1925	47,6	14 280	23,6	61,7	49,6%	4,3%
1926	46,2	13 860	5,0	14,5	10,8%	1,0%
1927	56,0	16 800	3,6	10,8	6,4%	0,6%
1928	62,9	18 870	7,2	14,2	11,4%	0,8%
1929	64,2	19 260	1,3	4,9	2,0%	0,3%
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/29	58,3	17 490	7,3	22,9	12,5%	1,3%
P r z e m y ś ł m i n e r a l n y — Ind. minérale						
1923	50,5	15 150	17,1	141,0	33,9%	9,3%
1924	40,0	12 000	11,2	169,3	28,0%	14,1%
1925	41,9	12 570	8,8	118,5	21,0%	9,2%
1926	49,1	14 730	13,6	131,9	27,7%	9,0%
1927	67,9	20 370	15,3	170,7	22,5%	8,4%
1928	84,5	25 350	12,8	134,7	15,1%	5,3%
1929	85,9	25 770	11,9	115,9	13,9%	4,5%
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/29	60,0	17 991	13,0	140,3	21,7%	7,8%

^a Dane za 1929 r. są tymczasowe. — ^a Pour l'année 1929 — chiffres provisoires.

Tabl. 8. Zasiąg i waga zatargów pracy w górnictwie, hutnictwie i poszczególnych gałęziach przemysłu w Polsce (c. d.)

Etendue et gravité des conflits du travail dans les mines, la métallurgie et dans les différentes branches d'industrie en Pologne (suite)

R o k A n n é e	Liczba zatrudnionych w tys. Nombre des personnes occupées en milliers	Teoretyczna liczba przepracowanych dniów w tys. Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers	Liczba strajkujących i zlokautowanych w tys. a Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers a	Liczba straconych dni roboczych w tys. a Nombre des journées de travail perdues en milliers a	Zasiąg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlokaut. do liczby zatrudnionych) Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des personnes occupées)	Waga zatargów pracy (stosunek dni straconych do liczby przepracowanych dniów w tys.) Gravité des conflits du travail (% des journées de travail perdues par rapport au nombre des journées effectuées)
Przemysł metalowy i elektrotechniczny — Ind. des métaux et électrotechnique						
1923	78,8	23 640	36,0	350,2	45,7%	14,2 ⁰⁰ / ₀₀
1924	93,3	27 990	15,7	171,2	16,8 ⁰⁰ / ₀₀	6,1 ⁰⁰ / ₀₀
1925	96,0	28 800	29,5	293,7	30,7 ⁰⁰ / ₀₀	10,2 ⁰⁰ / ₀₀
1926	81,6	24 480	15,4	102,6	18,9 ⁰⁰ / ₀₀	4,2 ⁰⁰ / ₀₀
1927	106,7	32 010	27,9	226,5	26,1 ⁰⁰ / ₀₀	7,1 ⁰⁰ / ₀₀
1928	134,8	40 440	24,0	201,6	17,8 ⁰⁰ / ₀₀	5,0 ⁰⁰ / ₀₀
1929	141,8	42 540	18,7	259,5	13,2 ⁰⁰ / ₀₀	6,1 ⁰⁰ / ₀₀
Przeciętna — Moyenne 1923/29	104,7	31 414	23,9	229,3	22,8 ⁰⁰ / ₀₀	7,3 ⁰⁰ / ₀₀
Przemysł chemiczny — Ind. chimique						
1923	30,1	9 030	8,3	90,6	27,6 ⁰⁰ / ₀₀	10,0 ⁰⁰ / ₀₀
1924	32,7	9 810	7,8	192,0	23,9 ⁰⁰ / ₀₀	19,6 ⁰⁰ / ₀₀
1925	33,7	10 110	1,1	4,7	3,3 ⁰⁰ / ₀₀	0,5 ⁰⁰ / ₀₀
1926	38,0	11 400	3,5	29,3	9,2 ⁰⁰ / ₀₀	2,6 ⁰⁰ / ₀₀
1927	50,9	15 270	4,3	36,1	8,4 ⁰⁰ / ₀₀	2,4 ⁰⁰ / ₀₀
1928	64,7	19 410	3,2	46,9	4,9 ⁰⁰ / ₀₀	2,4 ⁰⁰ / ₀₀
1929	73,3	21 990	1,9	12,9	2,6 ⁰⁰ / ₀₀	0,6 ⁰⁰ / ₀₀
Przeciętna — Moyenne 1923/29	46,2	13 860	4,3	58,9	9,3 ⁰⁰ / ₀₀	4,2 ⁰⁰ / ₀₀
Przemysł włókienniczy — Ind. textile						
1923	168,1	50 430	299,5	2 171,0	178,2 ⁰⁰ / ₀₀	43,1 ⁰⁰ / ₀₀
1924	146,5	43 950	169,5	2 213,8	115,7 ⁰⁰ / ₀₀	50,4 ⁰⁰ / ₀₀
1925	149,2	44 760	24,0	322,4	16,1 ⁰⁰ / ₀₀	7,2 ⁰⁰ / ₀₀
1926	141,5	42 450	45,6	686,6	32,2 ⁰⁰ / ₀₀	16,2 ⁰⁰ / ₀₀
1927	192,4	57 720	116,6	1 355,9	60,6 ⁰⁰ / ₀₀	23,5 ⁰⁰ / ₀₀
1928	213,5	64 050	203,1	1 725,2	95,1 ⁰⁰ / ₀₀	26,9 ⁰⁰ / ₀₀
1929	201,3	60 390	14,4	109,9	7,2 ⁰⁰ / ₀₀	1,8 ⁰⁰ / ₀₀
Przeciętna — Moyenne 1923/29	173,2	51 964	124,7	1 226,4	72,0 ⁰⁰ / ₀₀	23,6 ⁰⁰ / ₀₀
Przemysł papierniczy — Ind. du papier						
1923	10,5	3 150	1,5	15,3	14,3 ⁰⁰ / ₀₀	4,9 ⁰⁰ / ₀₀
1924	10,2	3 060	5,3	108,2	52,0 ⁰⁰ / ₀₀	35,4 ⁰⁰ / ₀₀
1925	12,6	3 780	1,8	19,0	14,3 ⁰⁰ / ₀₀	5,0 ⁰⁰ / ₀₀
1926	12,9	3 870	1,3	72,5	10,1 ⁰⁰ / ₀₀	18,7 ⁰⁰ / ₀₀
1927	15,8	4 740	0,6	2,9	3,8 ⁰⁰ / ₀₀	0,6 ⁰⁰ / ₀₀
1928	18,5	5 550	1,8	9,5	9,7 ⁰⁰ / ₀₀	1,7 ⁰⁰ / ₀₀
1929	19,8	5 940	0,2	4,3	1,0 ⁰⁰ / ₀₀	0,7 ⁰⁰ / ₀₀
Przeciętna — Moyenne 1923/29	14,3	4 299	1,8	33,1	12,6 ⁰⁰ / ₀₀	7,7 ⁰⁰ / ₀₀
Przemysł garbarski — Ind. des peaux et des cuirs						
1923	11,7	3 510	3,8	30,9	32,5 ⁰⁰ / ₀₀	8,8 ⁰⁰ / ₀₀
1924	10,6	3 180	3,4	43,1	32,1 ⁰⁰ / ₀₀	13,6 ⁰⁰ / ₀₀
1925	9,0	2 700	0,7	7,4	7,8 ⁰⁰ / ₀₀	2,7 ⁰⁰ / ₀₀
1926	7,3	2 190	0,9	7,6	12,3 ⁰⁰ / ₀₀	3,5 ⁰⁰ / ₀₀
1927	9,5	2 850	0,7	5,2	7,4 ⁰⁰ / ₀₀	1,8 ⁰⁰ / ₀₀
1928	11,2	3 360	0,7	7,4	6,2 ⁰⁰ / ₀₀	2,2 ⁰⁰ / ₀₀
1929	11,2	3 360	1,3	14,0	11,6 ⁰⁰ / ₀₀	4,2 ⁰⁰ / ₀₀
Przeciętna — Moyenne 1923/29	10,1	3 021	1,6	16,5	16,3 ⁰⁰ / ₀₀	5,5 ⁰⁰ / ₀₀

^a Obacz uwagę na str. 7. — ^a Voir la note à la page 7.

Tabl. 8. Zasiąg i waga zatargów pracy w górnictwie, hutnictwie i poszczególnych gałęziach przemysłu w Polsce (c. d.)
Etendue et gravité des conflits du travail dans les mines, la métallurgie et dans les différentes branches d'industrie en Pologne (suite)

R o k A n n é e	Liczba zatrudnionych w tys. <i>Nombre des personnes occupées en milliers</i>	Teoretyczna liczba przepracowanych dniówek w tys. <i>Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers</i>	Liczba strajkujących i zlockautowanych w tys. a <i>Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers a</i>	Liczba straconych dni roboczych w tys. a <i>Nombre des journées de travail perdues en milliers a</i>	Zasiąg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlockaut. do liczby zatrudnionych) <i>Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des personnes occupées)</i>	Waga zatargów pracy (stosunek dni straconych do liczby przepracowanych dniówek) <i>Gravité des conflits du travail (% des journées de travail perdues par rapport au nombre des journées effectuées)</i>
Przemysł drzewny — Ind. du bois						
1923	70,7	21 210	28,0	206,0	39,6%	9,7‰
1924	61,2	18 360	16,7	175,6	27,3%	9,5‰
1925	65,5	19 650	7,7	71,0	11,8%	3,6‰
1926	63,2	18 960	9,8	88,3	15,5%	4,7‰
1927	78,5	23 550	10,0	83,7	12,7%	3,6‰
1928	85,8	25 740	14,0	193,6	16,3%	7,5‰
1929	83,5	25 050	7,0	78,7	8,4%	3,1‰
Przeciętna — Moyenne 1923/29	72,6	21 789	13,3	128,1	18,3%	5,9‰
Przemysł spożywczy — Ind. alimentaire						
1923	89,7	26 910	9,1	132,2	10,1%	4,9‰
1924	87,1	26 130	7,1	59,1	8,2%	2,3‰
1925	90,9	27 270	1,7	6,4	1,9%	0,2‰
1926	92,5	27 750	3,1	17,5	3,4%	0,6‰
1927	99,0	29 700	2,4	18,1	2,4%	0,6‰
1928	111,3	33 390	4,4	51,8	4,0%	1,5‰
1929	120,4	36 120	1,8	12,2	1,5%	0,3‰
Przeciętna — Moyenne 1923/29	98,7	29 610	4,2	42,5	4,3%	1,4‰
Przemysł odzieżowy — Ind. du vêtement						
1923	16,9	5 070	14,7	194,4	87,0%	38,3‰
1924	21,8	6 540	8,3	115,1	38,1%	17,6‰
1925	18,1	5 430	0,4	4,4	2,2%	0,8‰
1926	14,7	4 410	7,5	74,0	51,0%	16,8‰
1927	20,6	6 180	6,9	91,0	33,5%	14,7‰
1928	24,9	7 470	10,6	150,8	42,6%	20,2‰
1929	24,3	7 290	7,8	173,9	32,1%	23,9‰
Przeciętna — Moyenne 1923/29	20,2	6 056	8,0	114,8	39,6%	19,0‰
Przemysł budowlany — Ind. de bâtiment						
1923	9,3	2 790	12,1	174,8	130,1%	62,6‰
1924	11,1	3 330	10,1	84,9	91,0%	25,5‰
1925	17,8	5 340	6,8	76,0	38,2%	14,2‰
1926	27,5	8 250	3,5	13,0	12,7%	1,6‰
1927	38,8	11 640	26,9	423,0	69,3%	36,3‰
1928	60,6	18 180	15,1	108,4	24,9%	5,9‰
1929	64,1	19 230	2,3	9,8	3,6%	0,5‰
Przeciętna — Moyenne 1923/29	32,7	9 823	11,0	127,1	33,6%	12,9‰
Przemysł poligraficzny — Ind. polygraphique						
1923	9,8	2 940	1,5	17,5	15,3%	6,0‰
1924	11,1	3 330	2,0	69,5	18,0%	20,9‰
1925	12,7	3 810	0,5	5,2	3,9%	1,4‰
1926	13,7	4 110	1,8	40,9	13,1%	10,0‰
1927	16,4	4 920	0,2	4,1	1,2%	0,8‰
1928	18,9	5 670	0,6	8,6	3,2%	1,5‰
1929	19,9	5 970	0,9	7,3	4,5%	1,2‰
Przeciętna — Moyenne 1923/29	14,6	4 393	1,1	21,9	7,5%	5,0‰

* Obacz uwagę na str. 7. — a Voir la note à la page 7.

Tabl. 8. Zasięg i waga zatargów pracy w górnictwie, hutnictwie i poszczególnych gałęziach przemysłu w Polsce (dok.)

Etendue et gravité des conflits du travail dans les mines, la métallurgie et dans les différentes branches d'industrie en Pologne (fin)

R o k A n n é e	Liczba zatrudnionych w tys. <i>Nombre des personnes occupées en milliers</i>	Teoretyczna liczba przepracowanych dniówek w tys. <i>Nombre théorique des journées de travail effectuées en milliers</i>	Liczba strajkujących i zlokautowanych w tys. a <i>Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers a</i>	Liczba straconych dni roboczych w tys. a <i>Nombre des journées de travail perdues en milliers a</i>	Zasięg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlokaut. do liczby zatrudnionych) <i>Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des personnes occupées)</i>	Waga zatargów pracy (stosunek dni straconych do liczby przepracowanych dniówek) <i>Gravité des conflits du travail (% des journées de travail perdues par rapport au nombre des journées effectuées)</i>
Strajki obejmujące różne gałęzie przemysłu, strajki powszechne <i>Grèves dans les différentes branches d'industrie, grèves générales</i>						
1923	870,2	261 060	217,8	1 200,8	25,0%	4,6‰ ⁰⁰
1924	806,3	241 890	163,4	2 518,9	20,3%	10,4‰ ⁰⁰
1925	749,1	224 730	—	—	—	—
1926	730,3	219 090	2,0	13,9	0,3%	0,1‰ ⁰⁰
1927	898,6	269 580	—	—	—	—
1928	1 035,8	310 740	3,5	8,9	0,3%	0,0‰ ⁰⁰
1929	1 064,0	319 200	116,3	118,1	10,9%	0,4‰ ⁰⁰
Przeciętna — <i>Moyenne</i> 1923/29	879,2	236 756	71,9	551,5	8,2%	2,1‰ ⁰⁰

^a Obacz uwagę na str. 7. — ^a Voir la note à la page 7.

Znamienna jest zbieżność wysokiego natężenia zatargów pracy w tych przemysłach z ich sezonowym charakterem. Nie bez znaczenia jest tu okoliczność, że warunki pracy w przemysłach sezonowych nie mogą być ustalane na dłuższy przeciąg czasu, wobec czego każde rozpoczęcie prac w nowym sezonie może stwarzać pobudkę do podjęcia walki o lepsze warunki pracy. Natężenie zatargów pracy w przem. włókienniczym przewyższa znacznie natężenie zatargów w przemysłach odzieżowym i budowlanym. Tak wysokie odsetki strajkujących i zlokautowanych do ogółu zatrudnionych, oraz straconych dniówek do ogólnej liczby przepracowanych dniówek pozostają niewątpliwie w pewnym związku z ześrodkowaniem tego przemysłu w kilku centrach (okregi: łódzki, bielski i białostocki): w przem. włókienniczym spotykamy się najczęściej ze strajkami powszechnymi, ogarniającymi wszystkie, lub większość fabryk włókienniczych danego okręgu. Natomiast przemysły odzieżowy i budowlany są rozrzucone po całym kraju, co wyłącza prawie możliwość masowych wystąpień. Tą samą okolicznością można też wytłumaczyć mniejsze stosunkowo natężenie zatargów pracy w przemysłach mineralnym i drzewnym, jakkolwiek przemysły te posiadają również charakter wybitnie sezonowy.

Kolejność pozostałych przemysłów (poza włókienniczym, odzieżowym i budowlanym) według przeciętnej wielkości zasięgu zatargów pracy przedstawia się jak następuje: górnictwo, przem. metalowy, mineralny, drzewny, garbarski, papierniczy, hutnictwo, przem. chemiczny, poligraficzny i spożywczy. Kolejność tych przemysłów według prze-

ciętej wysokości wagi zatargów pracy układa się jak następuje: przemysły mineralny, papierniczy, metalowy, górnictwo, przem. drzewny, garbarski, poligraficzny, chemiczny, spożywczy i hutnictwo.

Taki układ natężenia zatargów pracy w poszczególnych gałęziach przemysłu odzwierciedla wpływ różnych okoliczności. Poza wzmiankowaną już sezonowością niektórych przemysłów, pewien wpływ wywierają również warunki techniczne danego przemysłu. W tych przemysłach, gdzie zatrzymanie ruchu zakładów powoduje wielkie straty dla przedsiębiorstw, likwidacja zatargów następuje naogół szybciej: w hutnictwie np., gdzie za wszelką cenę dąży się do uniknięcia wygaszenia wielkich pieców, zatargi pracy posiadają małą wagę. Również małe natężenie zatargów pracy wykazują te przemysły, w których spożywcza nabywa produkt jedynie natychmiast po jego wytworzeniu (np. pieczywo, gazeta codzienna) i w których wobec tego wszelka przerwa w pracy naraża przedsiębiorstwo na niepowetowane straty (np. w przem. spożywczym — piekarnie, w przem. poligraficznym — drukarnie gazetowe).

Poprzestając na powyższych paru uwagach o natężeniu zatargów pracy w poszczególnych gałęziach przemysłu, musimy uzupełnić je uwagami, dotyczącymi liczb, które były podstawą do zestawienia tablicy 8. Niektóre zatargi pracy nie mogły być ściśle zaliczone do odpowiednich gałęzi przemysłu: np. w pewnych wypadkach do zatargów pracy w wielkich zakładach metalurgicznych na Górnym Śląsku włączone zostały zakłady chemiczne, wchodzące w ich skład; to samo może za-

chodzić w górnictwie naftowym, gdzie niezawsze zdołano wyłączyć rafinerje; również w zatargach pracy w przemysłach drzewnym i spożywczym zdarzają się pewne niedokładności, spowodowane tem, że czasami młyn i tartak stanowi jeden niepodzielny zakład.

Należy również zauważyć, że w strajkach powszechnych udział poszczególnych przemysłów jest nierównomierny i przypada raczej na górnictwo, hutnictwo i wielkie przemysły (jak metalowy, włókienniczy), niż na drobne (jak garbarski, poligraficzny i t. p.).

Z nierównomiernego udziału poszczególnych ga-

łęzi przemysłu w strajkach powszechnych wynikałoby pewne podwyższenie natężenia zatargów pracy w górnictwie, hutnictwie i wielkim przemyśle, natomiast, z zaznaczonej powyżej niekompletności danych o stanie zatrudnienia w drobniejszych przemysłach, wynikałoby pewne obniżenie natężenia zatargów pracy w tych przemysłach.

Metodą zbliżoną do naszej obliczane zostały charakterystyki obliczenie zasięgu zatargów pracy w poszczególnych gałęziach pracy w Czechosłowacji w latach 1923—1927 znane nam z pracy A. Oberschall'a: *Die Streikbewegung in der Tschechoslowakei*, tabl. 9.

Tabl. 9. Zasięg zatargów pracy w Czechosłowacji
Etendue des conflits du travail en Tchécoslovaquie

Gałęzie pracy	Liczba czynnych zawodowo pracowników w tys. <i>Nombre des travailleurs actifs en milliers</i>	Zasięg zatargów pracy (stosunek strajkujących i zlokautowanych do liczby czynnych zawodowo pracowników) <i>Etendue des conflits du travail (% des grévistes et des lock-outés par rapport au nombre des travailleurs actifs)</i>					Branches de travail
		1923	1924	1925	1926	1927	
Ogółem	3 773	5,2%	2,5%	2,8%	1,2%	4,4%	Total
Rolnictwo i leśnictwo	974	0,5%	0,3%	0,1%	0,1%	0,5%	Agriculture et sylviculture
Górnictwo i hutnictwo	159	^a	^a	24,8%	2,5%	38,1%	Mines et métallurgie
Przem. mineralny	84	4,5%	21,1%	3,2%	5,0%	17,8%	Minéraux
„ szklany	54	3,6%	5,5%	1,6%	1,8%	36,7%	Verre
„ metalowy	240	1,4%	3,6%	6,0%	1,8%	0,9%	Métaux
„ maszynowy	146	0,7%	2,8%	3,8%	4,1%	2,0%	Machines
„ drzewny	136	1,9%	2,8%	2,6%	1,0%	1,9%	Bois
„ skórzany	24	1,3%	5,2%	1,8%	1,0%	0,3%	Peaux et cuirs
„ włókienniczy	264	1,5%	6,1%	9,9%	2,6%	9,0%	Textiles
„ odzieżowy	249	0,9%	1,0%	0,6%	1,6%	4,7%	Confection
„ papierniczy	29	5,0%	—	6,3%	1,3%	0,3%	Papier
„ spożywczy	157	0,5%	0,2%	0,3%	4,9%	1,5%	Alimentation
„ chemiczny	35	12,3%	2,5%	3,3%	0,9%	3,4%	Prod. chimiques
„ budowlany	243	7,7%	2,9%	1,9%	1,9%	6,6%	Construction
„ poligraficzny	23	0,1%	3,9%	2,4%	0,3%	0,7%	Polygraphie
Elektrownie	10	2,1%	0,6%	13,5%	—	—	Usines électriques
Przem. hotelowo-gastronom.	29	0,3%	0,5%	—	—	—	Hotels et restaurants
Handel towarowy	105	—	—	0,1%	—	—	Commerce de marchandises
Handel pieniężny	35	—	—	—	—	—	Commerce d'effets
Inne gałęzie pracy związane z handlem	12	0,7%	—	—	—	—	Autres occupations rattachée au commerce
Poczta	39	—	—	—	—	—	Poste
Koleje żelazne	167	1,4%	1,6%	0,1%	0,1%	1,2%	Chemins de fer
Inne komunikacje	28	—	1,4%	0,4%	0,7%	2,3%	Autres moyens de communic.
Służba państw. i publiczna	112	—	—	—	—	—	Service public
Szkolnictwo	73	—	—	—	—	—	Enseignement
Służba	197	—	—	—	—	—	Service domestique
Pozostałe gałęzie pracy	149	—	0,1%	0,1%	0,0%	—	Autres branches de travail
<i>Liczba strajkujących i zlokautowanych w tys.</i>		<i>198</i>	<i>93</i>	<i>107</i>	<i>46</i>	<i>166</i>	<i>Nombre des grévistes et des lock-outés en milliers</i>

^a Waga zatargów pracy w górnictwie i hutnictwie (% straconych, na skutek zatargów, dni roboczych do ogólnej liczby przepracowanych dniówek) wynosiła w 1923 r. — 12,78%; w 1924 r. — 0,08%.

^a *La gravité des conflits du travail dans les mines et la métallurgie (c. à d. le % des journées de travail perdues par rapport au total des journées effectuées) s'exprimait en 1923 par 12,78% et en 1924 par 0,08%.*

¹ *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik.* 63 Band, 2 Heft. Tübingen, 1930.

Dane o liczbie zatrudnionych robotników, przytoczone w pracy Oberschall'a, są zaczerpnięte ze spisu ludności i z tego względu obliczenia zasięgu zatargów pracy w Czechosłowacji nie są porówny-

walne z obliczeniami, dokonanymi dla Polski. Ponadto obliczenia dokonane w Czechosłowacji nie uwzględniają przebiegu stanu zatrudnienia w objętych dochodzeniem okresie.

Les grèves et lock-outs et le marché du travail en Pologne au cours des années 1923—1929

(Résumé)

Le premier problème qui s'impose à l'analyse des conflits du travail en Pologne, durant les années comprises dans les investigations de l'Office Central de Statistique est celui de l'importance de ces conflits en tant que charge ou gravité pour l'économie nationale. Comme mesure de la gravité on a pris la proportion pour cent du nombre des grévistes et des lock-outés, par rapport au nombre total des travailleurs salariés occupés en Pologne, respectivement la proportion pour cent du nombre des journées de travail perdues par suite des conflits, par rapport au nombre de journées de travail effectuées (nombre de jours-ouvriers) pendant cette même période. Faute de données statistiques suffisantes, cette charge n'a pu être déterminée qu'approximativement, en ne donnant que des vues générales relatives à ce problème.

Comme base des évaluations effectuées en vue de déterminer le nombre de travailleurs salariés en Pologne, on a adopté le nombre de membres des Caisses de Malades, qui représente le chiffre le plus important susceptible d'être relevé statistiquement. En effet, non seulement les ouvriers occupés dans les mines, la métallurgie et l'industrie sont assurés à titre obligatoire dans les Caisses de Malades, mais aussi les travailleurs intellectuels de toutes les catégories, exception faite des ouvriers agricoles de l'ancienne occupation russe et en partie de la Petite Pologne, ainsi que des fonctionnaires de l'Etat, engagés à titre définitif.

Le nombre de membres assurés dans les Caisses de Malades était, en moyenne, de 1 944 000 en 1926, 2 190 000 en 1927, 2 483 000 en 1928, et 2 632 000 en 1929. Les chiffres des années précédentes se rapportent à la période d'organisation des Caisses de Malades, aussi ne sauraient-ils donner le tableau réel de l'emploi de la main d'oeuvre à cette époque. Afin d'obtenir des chiffres correspondants pour les années 1923 à 1925 il a fallu recourir à la méthode d'estimation, notamment trouver le chiffre théorique des assurés, en se basant sur les chiffres d'emploi de la main d'oeuvre (tableau 1). En vue d'obtenir le chiffre maximum de l'emploi des travailleurs dans les exploitations de travail en Pologne (tableau 2), on a ajouté au nombre des assurés dans les Caisses de Malades (déduction faite des ouvriers agricoles

assurés), celui de tous les ouvriers agricoles, des cheminots, ainsi que des employés des postes et télégraphes.

Nous nommerons étendue des conflits du travail, la proportion pour cent du nombre des grévistes et des lock-outés, par rapport au nombre des travailleurs, et gravité des conflits du travail, la proportion des journées de travail perdues, par rapport au chiffre total des journées de travail effectuées (obtenu en multipliant le nombre de travailleurs par 300 journées de travail par an) (tableau 3).

Le tableau 3 démontre, que la plus grande étendue et la plus grande gravité des conflits du travail reviennent aux années 1923 et 1924; qu'en 1925 les chiffres relatifs aux conflits diminuent sensiblement, pour augmenter ensuite lentement depuis 1926 jusqu'à 1928, quoique en 1928 ils soient encore loin d'atteindre les chiffres des années 1923 et 1924. Le cours des conflits du travail pendant la période 1925—1929 correspond entièrement à une tendance souvent observée dans le mouvement des grèves, qui consiste à croître en intensité à mesure de l'amélioration des conjonctures (crise en 1925, et bonne conjoncture durant les années 1926—1928) et à décroître pendant les périodes de dépression (1929). Les lock-outs qui, en principe, devraient accuser des tendances inverses à celles des grèves, ne se présentent en Pologne que sporadiquement et, par cela même, n'ont pas d'influence sensible sur le cours général des conflits du travail.

L'influence d'autres facteurs, en dehors de la conjoncture, sur le cours et l'intensité des luttes grévistes, apparaît nettement en 1923 et 1924. Ce qui, plus que la conjoncture, a pesé en 1923 sur l'intensité inouïe des grèves, c'était la nécessité de suivre de près la baisse de la monnaie et d'obtenir de constantes augmentations des salaires nominaux, sans lesquelles (surtout pendant le 2e semestre) la valeur des gains devenait presque nulle. Vu le caractère un peu particulier de l'année 1924, la grande intensité des conflits du travail à cette période ne saurait être considérée comme une manifestation de la conjoncture. En effet, au mois de février 1924, la dévaluation de la monnaie prit fin, alors commença la période de liquidation du système de paiement des salaires, ap-

pliqué pendant l'inflation: les employeurs ayant cessé d'appliquer l'échelle mobile des salaires avant la stabilisation des prix (quoique après la stabilisation de la monnaie) il s'en est suivi une réduction de la valeur réelle des gains, ce qui a provoqué une lutte générale pour la défense du niveau des salaires obtenu précédemment, ainsi que pour la garantie de l'équilibre entre les gains et le coût de la vie.

Afin de pouvoir se rendre compte de l'importance des chiffres qui caractérisent l'intensité des conflits du travail en Pologne (tableau 3), il est indispensable de les comparer aux chiffres des autres pays. Le tableau 4 présente les évaluations de l'étendue et de la gravité des conflits en Angleterre et en Allemagne. Il est bien entendu que ces évaluations ne peuvent donner que la caractéristique générale de la question, et ne peuvent pas servir à des comparaisons très exactes, car elles sont basées sur des données hétérogènes.

Comme le démontrent les tableaux 3 et 4, en Pologne, la proportion des grévistes et des lock-outés, par rapport à l'ensemble des travailleurs est, en général, très supérieure à celle de l'Angleterre et de l'Allemagne (excepté l'année 1926 en Angleterre, à cause de la grève des mineurs); par contre, la proportion des journées perdues pour cause de conflits, par rapport aux journées de travail effectuées, présente de plus petites différences. Si nous examinons la gravité des conflits du travail, c. à d. le rapport entre les journées perdues et les journées de travail effectuées, pendant les années 1923—1928, nous pouvons constater, qu'en comparaison avec l'Allemagne, la gravité de ces conflits en Pologne s'exprime par un chiffre deux fois supérieur ($4,70\%$ contre $2,2\%$). Comparée à celle de l'Angleterre, la gravité pour les années 1927—1929 est plus de deux fois supérieure ($2,50\%$ contre $1,10\%$). Il est vrai qu'en 1923—1925 elle est de moitié inférieure ($4,10\%$ en Pologne contre $8,60\%$ en Angleterre) mais ceci n'est dû qu'à la grève dans les mines de charbon en 1926, car, si nous laissons de côté cette année, la gravité moyenne des conflits du travail en Angleterre pour les années 1923—1925 et 1927—1929 s'élève à peine à $1,90\%$ (contre $4,40\%$) qui constitue la gravité moyenne des conflits en Pologne pendant la même période).

Il est probable qu'en Pologne l'intensité du mouvement gréviste est surtout provoquée par le niveau généralement bas des salaires, ce qui pousse à une lutte pour l'amélioration des conditions d'existence. Les différences plus grandes entre la Pologne et l'Angleterre et l'Allemagne, que fait ressortir le pourcentage des grévistes et des lock-outés, peuvent être expliquées par la différence qui existe entre l'organisation et la cohérence des syndicats professionnels de ces pays. L'excellente organisation de ces syndicats en

Angleterre et en Allemagne leur permet d'exercer une influence importante sur les actions grévistes et leur donne, plus qu'en Pologne, la possibilité de terminer les conflits à l'amiable.

En donnant la caractéristique générale des charges qui pèsent sur notre économie nationale par le fait des conflits du travail, nous ne pouvons pas éviter de comparer l'étendue et la gravité de ces conflits avec la charge représentée par les chômeurs complets. Comme le démontre le tableau 3, pendant la période 1923—1929, la charge des conflits du travail, exprimée par le rapport entre les journées perdues pour cause des conflits et les chiffres théoriques de journées de travail effectuées, présente en moyenne $0,4\%$; la charge du chômage complet (tableau 5) exprimée par la proportion du nombre de journées perdues pour cause de chômage, par rapport à la même base, présente en moyenne, $5,3\%$ pendant la même période.

L'influence de la situation du marché du travail en Pologne sur le mouvement gréviste apparaît nettement si on établit une comparaison entre les chiffres qui caractérisent l'emploi de la main-d'oeuvre ainsi que le chômage et les chiffres qui concernent le cours des grèves durant la période 1923—1929. La comparaison des indices de l'emploi de la main d'oeuvre avec les indices du nombre de grévistes (tableau 6 et diagramme I) démontre que l'intensité du mouvement gréviste dépend de la situation au marché de travail, notamment, les années où l'indice de l'emploi de la main-d'oeuvre augmente, l'indice du nombre de grévistes augmente aussi, et vice versa, quoique la ligne de l'emploi de la main-d'oeuvre accuse une pente beaucoup plus douce que celle des grévistes. La comparaison des indices du nombre de chômeurs enregistrés aux bureaux de placement avec les indices du nombre de grévistes (tableau 7 et diagramme II) démontre une dépendance inverse. Pendant les périodes d'accroissement du chômage le nombre de grévistes diminue, tandis que pendant les périodes de décroissement ce nombre augmente; le point culminant de l'augmentation du nombre de grévistes en 1923 correspond au plus petit nombre de chômeurs.

Passant à la définition de l'étendue et de la gravité des conflits du travail dans les différentes industries, il y a lieu de remarquer que pour établir les évaluations respectives, on a utilisé les données concernant l'emploi de la main-d'oeuvre dans les établissements miniers, métallurgiques et industriels. Ces évaluations ne peuvent pas être comparées aux chiffres qui caractérisent l'intensité générale des conflits du travail en Pologne (tableau 3), car ces derniers chiffres sont calculés par rapport au maximum de travailleurs occupés dans les exploitations qu'il a été possible de relever statistiquement, en prenant pour base le nombre d'assurés dans les Caisses de Malades. Pour les

évaluations de l'intensité des conflits dans les différentes industries, l'application de cette méthode était impossible, car la statistique des Caisses de Malades ne fait pas la répartition en branches d'industrie.

Avant d'examiner l'intensité des conflits du travail d'après les branches de l'industrie, il faut tout d'abord remarquer que le résultat des évaluations de l'étendue et de la gravité des conflits n'est pas strictement comparable dans les différentes industries. La statistique de la main d'oeuvre dans les établissements industriels ne tient pas compte des établissements qui occupent moins de 5 ouvriers (à moins que ces établissements ne possèdent un moteur), tandis que la statistique des grèves et des lock-outs comprend tous les conflits, sans égard à la grandeur de l'établissement. Par cela même, les évaluations de l'intensité des conflits du travail dans les branches de l'industrie où les petits établissements sont plus nombreux, et surtout dans celles, où il faut tenir compte des ateliers d'artisans (p. ex. l'industrie alimentaire, du vêtement, des cuirs) sont nécessairement moins exactes que les évaluations qui concernent les industries où les grands établissements prédominent.

En moyenne, pendant les années 1923—1929, la plus grande intensité des conflits du travail, tant au point de vue de l'étendue, que de la gravité, se manifeste dans les industries textile, du vêtement et du bâtiment (tableau 8). La coïncidence de la grande intensité des conflits dans ces industries avec leur caractère saisonnier est à souligner. Les conditions de travail dans les industries saisonnières ne pouvant pas être fixées pour un long délai, il en résulte que la reprise du travail à chaque nouvelle saison peut donner le signal d'une lutte pour obtenir des meilleures conditions du travail. L'intensité des conflits du travail dans l'industrie textile surpasse considérablement celle des conflits dans les industries du vêtement et du bâtiment. Un si grand pourcentage de grévistes et de lock-outés, par rapport au total des travailleurs, ainsi que celui des journées perdues par rapport au total des journées de travail effectuées, a indubitablement une certaine connexion avec la concentration de cette industrie dans quelques centres (districts de Łódź, Bielsko et Białystok). Dans l'industrie textile nous constatons le plus souvent des grèves générales, qui embrassent la majorité ou même la totalité des fabriques textiles du district. Par contre, les industries du vêtement et du bâtiment sont dispersées par tout le pays, ce qui rend presque impossible des actions grévistes générales. Cette circonstance peut aussi expliquer la petite intensité des conflits dans les industries minérales et du bois, quoiqu'elles aient aussi un caractère éminemment saisonnier.

L'ordre dans lequel sont placées les autres industries (en dehors des industries textile, du vêtement et du bâtiment), suivant l'étendue moyenne des conflits est le suivant: industries des mines, métaux, minérale, du bois, des peaux et cuirs, du papier, métallurgique, chimique, polygraphique et alimentaire. L'ordre de ces industries, suivant la gravité moyenne des conflits se présente comme suit: industries minérales, du papier, des métaux, mines, du bois, des peaux et des cuirs, polygraphique, chimique, alimentaire et métallurgique. Cette disposition de l'intensité des conflits du travail dans les différentes industries reflète l'influence de diverses circonstances. En dehors du caractère saisonnier, déjà mentionné, de quelques industries, les conditions techniques peuvent aussi exercer leur influence. Dans les industries où l'arrêt du travail provoque de grandes pertes pour les entreprises, la liquidation des conflits a lieu plus rapidement, p. ex. dans la métallurgie, où il faut éviter à tout prix d'éteindre les grands fourneaux, les conflits du travail ont une petite gravité. De même, les branches de l'industrie, où le produit doit être immédiatement fourni au consommateur (p. ex. dans l'industrie alimentaire — les boulangeries, dans l'industrie polygraphique — les imprimeries de journaux), les conflits accusent peu d'intensité.

Nous bornant à ces observations sur l'intensité des conflits du travail dans les différentes branches de l'industrie, nous devons les compléter par des remarques relatives aux chiffres qui ont servi de base pour établir le tableau 8.

Certains conflits n'ont pas pu être exactement classés dans les branches de l'industrie convenantes; p. ex. parmi les conflits dans les grands établissements métallurgiques de Haute Silésie, on a classé quelque fois les conflits dans les établissements chimiques qui en font partie. Le même cas se produit dans l'industrie des mines de pétrole, de laquelle on n'a pas toujours pu séparer les raffineries. Dans l'industrie alimentaire et dans celle du bois, le classement des conflits présente certaines inexactitudes, occasionnées par le fait, que moulin et scierie forment quelquefois un établissement indivisible.

Il y a aussi lieu de remarquer que, dans les grèves générales, le rôle des différentes industries n'est pas égal, et incombe plutôt aux mines, à la métallurgie et aux grandes industries (ind. des métaux, textile, etc.) qu'aux petites industries (ind. des peaux et des cuirs, polygraphique, etc.).

Il résulterait de l'inégale participation des différentes industries aux grèves générales, un certain accroissement de l'intensité des conflits du travail dans les mines, la métallurgie et la grande industrie; au contraire, des données incomplètes susmentionnées, concernant l'emploi de la main

d'oeuvre dans les petites industries, résulterait un certain abaissement de l'intensité des conflits dans ces industries.

A titre de comparaison, nous donnons dans le tableau 9 l'évaluation de l'étendue des conflits du travail dans les différentes branches du travail en Tchécoslovaquie, pendant les années 1923—1927. Cette évaluation est extraite du travail de A. Oberschall: Die Streikbewegung in der Tschechoslovakei. (Archiv für Sozialwissenschaft

und Sozialpolitik. 63 Band 2 Heft. Tübingen 1930). Les données sur le nombre des travailleurs occupés ont été fournies par le recensement de la population, et pour cette raison, les évaluations de l'étendue des conflits en Tchécoslovaquie ne sont pas comparables à celles qui ont été effectuées pour la Pologne. De plus, dans les évaluations tchécoslovaques on n'a pas tenu compte des variations dans l'emploi de la main-d'oeuvre pendant la période envisagée.

WYDAWNICTWA

GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

PRZESYŁKA NA KOSZT ODBIORCY — CENY W ZŁOTYCH

I. Rocznik Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej

Podaje w skrócie dane statystyczne, dotyczące wszelkich dziedzin życia państwowego, gospodarczego i społecznego.

Rok wydania III. — 1924 broszurow.	zł.	10.00
„ „ IV. — 1925-26 „	„	15.00
„ „ V. — 1927 „	„	15.00
„ „ VI. — 1928 „	„	12.00
„ „ „ „ w oprawie	„	14.00
„ „ VII. — 1929 w oprawie	„	14.00
„ „ „ „ w płótnie	„	15.00

II. Kwartalnik Statystyczny

Podaje artykuły i dane liczbowe, obejmujące rozmaite zagadnienia życia gospodarczego i społecznego.

Tom I. Rok 1924. Całość	zł.	20.00
„ II. „ 1925. „	„	45.30
„ III. „ 1926. „	„	20.00
„ IV. „ 1927. „	„	32.00
„ V. „ 1928. (bez zes. 1)	„	42.00
„ VI. „ 1929. „	„	56.00
„ VII. „ 1930. „	„	56.00
Prenumerata półroczna w kraju	„	30.00
„ „ roczna „ „	„	56.00
„ „ „ zagranicą	„	60.00

III. Wiadomości Statystyczne

Wychodzą dwa razy na miesiąc. Każdy zeszyt zawiera aktualne informacje z zakresu statystyki gospodarczej. Ponadto zamieszczane są przeglądy międzynarodowe i wykresy ilustrujące ważniejsze zjawiska życia gospodarczego i społecznego.

Rok wydania IV. 1926 Całość	zł.	10.00
„ „ V. 1927 „	„	16.00
„ „ VI. 1928 (bez zes. 1 i 2)	„	16.00
„ „ VII. 1929 „	„	16.00
„ „ VIII. 1930, zeszyt pojed.	„	1.00
Prenumerata roczna w kraju	„	16.00
„ „ „ zagranicą	„	20.00

IV. Statystyka Pracy — Kwartalnik

Podaje artykuły i dane liczbowe dotyczące poszczególnych zagadnień z dziedziny socjalnej: jak stan zatrudnienia, bezrobocie i państwowe pośrednictwo pracy, ruch emigracyjny, ubezpieczenia społeczne, płace i zarobki, ruch zawodowy, strajki i lokauty i t. p.

Rok wyd. I. 1922	zł.	7.00
„ „ II. 1923	„	9.00
„ „ III. 1924	„	5.20
„ „ IV. 1925	„	26.20
„ „ V. 1926	„	23.40
„ „ VI. 1927	„	14.00
„ „ VII. 1928	„	14.00
„ „ VIII. 1929	„	14.00
„ „ IX. 1930, zeszyt pojedynczy	„	4.00
Prenumerata roczna w kraju	„	14.00
„ „ „ zagranicą	„	16.00
„ „ „ półroczna w kraju	„	8.00

V. Handel Zagraniczny Rzeczypospolitej Polskiej

a) Rocznik:

1922—1923	zł.	5.00
1924—1925	„	16.00
1926—1927, część I — zł. 8.00, część II	„	8.00
1928	„	16.00

b) Miesięcznik:

Rok 1927, styczeń — grudzień	zł.	32.00
„ 1928, bez zeszytu styczniowego	„	32.00
„ 1929	„	32.00
„ 1930, zeszyt pojedynczy	„	3.00
Prenumerata roczna w kraju	„	32.00
„ „ „ zagranicą	„	36.00

VI. Statystyka Polski

Tom V. Wielka własność rolna	zł.	11.00
Tom VI. Funkcjonariusze państwowi służby cywilnej	„	20.00
Tom VII. Statystyka finansowo-komunalna (1919-24)	„	24.00
Tom VIII. Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu	„	15.00
Tom IX. zes. 1 i 2. Statystyka kryminalna 1924/25, zeszyt po zł. 12.00 razem	„	24.00
Gospodarstwa wiejskie:		
Tom XI. zes. 2 woj. centralne	„	8.00
Tom „ „ 3 „ wschodnie	„	4.00
Tom „ „ 4 „ zachodnie	„	6.00
Tom „ „ 5 „ południowe	„	8.00
Tom XII. zes. 2. Grunty wspólne	„	5.00
Nieruchomości i budynki:		
Tom XIII. zes. 1. Analiza	„	6.00
„ „ zes. 2. Tablice	„	5.00
Tomy XIV—XXX. Mieszkania, ludność, stosunki zawodowe. Całość tomów 17 (każdy obejmuje oddzielne województwo). Oddzielne tomy od zł. 8.00 do	„	26.00
Tom XXXI. Mieszkania, ludność. Tabl. państwowe	„	30.00
Tom XXXVI. Miejsce urodzenia, czas pobytu (tablice). Zeszyt 2	„	10.00
Tom XXXVII. Stat. finans. komun. (1925-26)	„	16.00
Tom XXXVIII Stat. czynności sądów 1926	„	3.00

VII. Skorowidz Miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej

Podaje dla poszczególnych miejscowości liczbę budynków, ludności według płci, wyznania i narodowości oraz alfabetyczny wykaz miejscowości w województwie. Całość tomów 15 (każdy obejmuje oddzielne województwo)

zł.	67.05
Oddzielne tomy od zł. 2.40 do złotych	10.00

VIII. Statystyka Uboju Bydła

Rok I. 1929. Kwartalnik. Całość	zł.	6.00
„ II. 1930. wyjdzie jako część składowa Kwartalnika Statystycznego.	„	

IX. Statystyka Cen

Rok I. 1929. Miesięcznik. Całość	zł.	16.00
„ II. 1930. Kwartalnik	„	12.00
Zeszyt pojedynczy	„	3.20

RZECZPOSPOLITA POLSKA - ATLAS STATYSTYCZNY

ATLAS STATYSTYCZNY jest uplastycznieniem w kartogramach i wykresach tego, co przedstawia w liczbach Rocznik Statystyki R. P. Atlas jest zatem wraz z Rocznikiem podstawowym źródłem wiadomości o Państwie, a sam w sobie niezbędnym podręcznikiem obrazowym, pouczającym o stanie i rozwoju Polski we wszystkich przejawach naszego życia.

ATLAS STATYSTYCZNY zawiera na 42 tablicach barwnych:

Podział administracyjny (mapa).

Ludność, budynki, narodowości (mapa), stosunki zawodowe, ruch ludności, wędrowni (tabl. 2—12).

Rolnictwo, reforma rolna, lasy, zasiewy i zbiory, inwentarz żywy (tabl. 13—21).

Górnictwo, przemysł i handel (tabl. 22—28).

Komunikacja: koleje, samochody, żegluga, lotnictwo, poczta i telegraf (tabl. 29—30).

Kredyt (tabl. 31—32).

Praca, płace i strajki (tabl. 33—34).

Skarbowość i finanse (tabl. 35—38).

Szkolnictwo, czasopisma i druki nieperjodyczne (tabl. 39—41).

Zdrowotność publiczna (tabl. 42).

Cena Atlasu Statystycznego w oprawie: zł. 20. —

Odbitki z kwartalnika „Statystyka Pracy“

Rocznik VIII. 1929. Zeszyt 3-ci:

Zygmunt Szempliński. Praca zawodowa w Polsce	zł. 1.00
Brunon Balukiewicz. Analiza stanu rynku pracy na tle obecnej konjunktury gospodarczej	„ 1.00

Rocznik VIII. 1929. Zeszyt 4-ty:

Ewa Estreicherówna. Płace stałych robotników rolnych na podstawie umów zbiorowych w latach 1927/28 i 1928/29	„ 1.00
Maksymiljan Ziomek. Warunki pracy w drukarstwie w Krakowie	„ 1.00

Rocznik IX. 1930 zeszyt 2-gi.

Jan Derengowski. Płace robotników przemysłowych w Polsce w latach 1924—29	Cena zł. 1.—
Ewa Estreicherówna. W sprawie metody badań kosztów utrzymania rodzin robotniczych	„ „ 1.—
Mapka administracyjna Rzplitej Polskiej w skali 1 : 5 m. Stan na 1. III. 1930 r.	„ „ 0.20

SKŁAD GŁÓWNY, EKSPEDYCJA I SPRZEDAŻ W GŁÓWNYM URZĘDZIE STATYSTYCZNYM

PUBLICATION DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE
DÉPÔT CENTRAL, EXPÉDITION ET VENTE À L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE, ALEJE JEROZOLIMSKIE 32, TEL. 16-20